

Poorten die nooit op slot gaan

Reportage over de boeddhistische nonnen van Myanmar.

Tekst en fotografie Ilse Schrama © 2006

De straten van Birma zien roze en rood van de monniken, novices, en nonnen. Dit land heeft zo'n 400.000 monniken en ook nog eens 75.000 nonnen. Het is de grootste nonnenpopulatie ter wereld. Waarom kiezen zoveel vrouwen ervoor om non te worden?

In het noordelijk gelegen plaats Mandalay wemelt het van de kloosters. Het zijn er zo'n vierduizend. In de middag, als het bloedheet is, zijn de kloosters koele, verfrissende plaatsen. Vanaf de straat zijn ze makkelijk te herkennen aan de palmbomen die overal bovenuit steken en de hekken die altijd open zijn. Het zijn de enige poorten in Myanmar die nooit op slot gaan.

Het Dammaviharyi klooster is een vrouwenklooster. Er wonen honderdvijftig nonnen. De jongste is 6 jaar, de oudste 56. Er heerst een strakke discipline. Er zijn vaste tijden voor eten, studeren, bidden, slapen, klusjes doen en wassen. Per dag hebben ze één uurtje vrij. Een keer in de week vertrekken ze 's ochtends vroeg om zes uur in lange rijen om op aalmoezenronde te gaan. Af en toe stoppen ze dan bij een huis waar ze een lepel rijst krijgen, en soms wat geld. Om vier uur 's middags hebben ze negen uur door een lommerrijke buurt aan de rand van de stad gelopen. De nonnen stopten bij grote huizen met hoge gesloten poorten. Maar ook bij mensen die onder een rieten afdakje wonen. De jonge nonnen zijn na zo'n dag lopen kapot. Ze zuchten en kreunen van vermoeidheid, de ouderen geven geen krimp. 'De kleine nonnen gaan niet graag op aalmoezenronde', zegt Yazanawadi, een vriendelijke non van 31 jaar. 'Ze zijn lui en hebben altijd honger.' Yazanawadi kijkt de kinderen lachend aan. Ze moet de jonge nonnen corrigeren als ze fouten maken. Toch doet ze dat met gevoel, want ze zijn stapelgek op haar. In hun vrije uurtje, hangen ze om haar heen. Sommigen zijn nog net niet te oud om op schoot te gaan zitten.

De nonnen zijn gastvrij en behulpzaam. Yazanawadi laat me haar kamer zien. Het is sober maar schoon. Hier en daar liggen opgerolde matjes. Ze deelt de kamer met twee anderen. Uit een kist haalt ze haar foto-album. Ze laat een foto zien met drie nonnen. 'Kijk, dat zijn mijn zussen. De oudste heeft vorige jaar een grote prijs voor het reciteren gewonnen.' Yazanawadi kan niet goed uitleggen waarom ze alle drie non zijn geworden. Ze zegt: 'Als kind gingen we vaak naar de tempel. Mijn moeder had zelf graag non willen worden. Ze vond het een mooi leven. Ik denk dat wij daarom allemaal non zijn geworden.' Vorige jaar is Yazanawadi met haar zussen in China op vakantie geweest. 'We sliepen in een Chinees klooster. Het was er veel vrijer, minder gedisciplineerd.'

De nonnen zijn vroom en gedisciplineerd. Heel anders dan sommige monniken die ik tegenkom. Op een middag, als het weer zo heet is, en ik een kloostertuin opzoek, ontmoet ik Nanda. Hij hangt wat rond. Her en der hangen donkerrode gewaden te drogen. Nanda is een vrolijke monnik met ondeugende ogen. Hij heeft net zijn mobieltje opgeborgen. Monniken zijn niet altijd even vroom, heb ik me laten vertellen. Monniken die roken, tv kijken, voetballen, in het theehuis rondhangen en soms zelfs een vriendinnetje hebben.

Nanda lijkt me niet zo'n type. Maar soms weet je het niet. De verhalen over hem komen pas als ik een paar dagen later met Nanda en twee van zijn burgervrienden ergens wat drink. De jongens vertellen hoe Nanda met hen naar Rangoon ging. Hoe hij hun kleren leende en dat ze 's avonds whisky dronken. 'Nanda', zegt een van de vrienden, 'wil geen monnik meer zijn, hij wil een vrouw, en misschien zelfs kinderen.' Ze lachen uitbundig. Nanda lacht ook en zegt: 'Eerst moet ik werk zien te vinden, en dat is niet makkelijk als je een gewaad aan hebt. Toetreden is niet zo moeilijk, maar hoe kom je eruit? Nu heb ik alles: eten, een kamer, vrijheid. Buiten het klooster heb ik niets. Ik heb nog nooit gewerkt. Veel van mijn vrienden hebben hetzelfde probleem. De nonnen hebben daar geen last van. Die zijn zo gelovig. Als ze eenmaal non zijn, blijven ze dat tot aan hun dood.'

Het leven van een monnik of non is zo slecht nog niet als je het vergelijkt met dat van de gewone Birmezen. Het land telt 43 miljoen mensen. De meesten daarvan zijn straatarm. Vooral op het platteland en in de berggebieden. De boeren hebben veel te kleine akkertjes om hun gezin te onderhouden en geld hebben ze niet. Ook in de steden heerst armoede. Er is weinig werk. De meesten overleven van een of ander minihandeltje.

Leger

Nanda wil zelfs wel over politiek praten. De meeste mensen vermijden dat onderwerp angstvallig. Nanda en ik zitten onder een grote, schaduwrijke boom. Er loopt een hond langs. Het dier zit onder de schurft, luizen en exceem. De ribben steken uit zijn lijf zoals bij de meeste honden. Nanda jaagt de hond weg. Hij zet zijn radiootje aan en probeert de BBC te vinden. Hij zegt: 'Wij zijn het enige land ter wereld met twee legers: dat van de soldaten, en dat van de monniken. Ons land heeft 400.000 monniken en 75.000 nonnen. Het leger heeft maar 400.000 soldaten. Wij zijn dus in de meerderheid. Wij hebben ook de beste contacten met de mensen. Het is logisch dat de regering ons in de gaten houdt. We zouden een bedreiging voor de militairen kunnen zijn. Maar dat zijn we niet. Tenzij de zaak ontploft.'

Ook bij de grote volksopstand van 1988 waren er veel monniken en nonnen die protesteerden. Daarna heeft de regering een grote zuiveringsactie gehouden. Degenen die niet volgens de regels leefden, moesten uittreden. Het zuivere boeddhisme moest terugkeren, vond het regime.

Bagan

Driehonderd kilometer ten zuidwesten van Mandalay, ligt Bagan. Daar is het boeddhisme tot bloei gekomen. De uitgestrekte vlakte met pagodes en tempels is te vergelijken met Angkor Wat in Cambodja. Net zo krankzinnig. Waar je ook kijkt, overal heersen de pagodes majesteitelijk over de rode en droge aarde. Her en der pronken gouden koepels tegen de horizon. Vanuit Bagan heeft het boeddhisme zich als een opengearsten mierenkolonie over het land verspreid. Nog steeds zijn er rijke mensen die in dat gebied een pagode laten bouwen in de hoop dat ze in een volgend leven als een beter mens zullen terugkeren. Maar het was ook Bagan, waar de nonnen in de achttiende eeuw een tweede kans hebben gekregen nadat de gemeenschap eeuwen eerder was uitgestorven.

Sagaing

Toen ik nog in Mandalay was, bezocht ik het nabijgelegen stadje Sagaing. Er wonen zo'n achtduizend nonnen, en daarmee is het de nonnenstad van Birma. Er zijn zoveel kloosters dat je er duizelig van wordt. De kloosters zijn dicht tegen elkaar aan gebouwd. Openstaande poorten worden via smalle paadjes met elkaar verbonden. Het is een labyrint waar je nooit de weg kwijtraakt, want elk pad leidt naar een andere tempel, pagode of klooster. Het heuvelachtige landschap is begroeid met een kort, dor en stekelig struikgewas. In Sagaing gaan de nonnen niet met de bus, maar met een paardenkar.

Ik kon er in het Samaiddhodayaklooster logeren. Het is een gastvrije plaats en een van de nonnen, Singaziri spreekt goed Engels. Het is acht uur 's morgens. We zitten buiten aan een grote tafel, vlak bij de keuken. Enkele nonnen zitten knoflook te pellen, een ander port in een vuurtje van hout. Eentje zit op betelnoot te kauwen. Dat is een opwekkend middel, waar je gebit aan kapot gaat. Als ze lacht, zie je haar rode tanden. De nonnen hangen tegen elkaar aan, en zoeken elkaars warmte in de ochtendkoelte op. Deze gemoedelijk omgang tussen de vrouwen is opvallend, ook in andere kloosters.

Tijdelijke toetreding

Singaziri heeft zojuist haar hoofd geschoren. Er zitten nog wat natte stoppels achter haar oren. Ze is dertig jaar. Toen ze veertien was, moest ze van haar vader een paar weken naar het klooster. Tijdelijk toetreden is een belangrijk religieus gebruik: hiermee wordt het volgende leven van de ouders, na de dood, gezegend. Het zijn altijd de jongetjes die deze initiatie ondergaan. Maar bij Singaziri thuis waren alleen maar meisjes, dus moest zij. Singaziri was zo gelukkig tussen de nonnen, dat ze wilde blijven. Maar haar vader verbood het. Ze moest eerst haar school afmaken. Toen ze achttien jaar was, kon niemand haar meer tegenhouden. Het was een goede keuze, zegt ze. Momenteel studeert ze aan de Theravada University van Sagaing, een boeddhistische universiteit waar nonnen ook naartoe mogen. Singaziri bestudeert de boeddhistische literatuur, maar ook Engels en Japans.

Boeddha

Waarom kiezen zoveel vrouwen er toch voor om non te worden, vraag ik haar. Waarom willen ze niet trouwen? Willen ze geen kinderen? Singaziri zegt: 'Het boeddhisme is het allerbelangrijkste in het leven van mensen. Heb jij hier in Myanmar wel eens iemand ontmoet die niet gelovig is?' Ze zegt: 'Elk meisje droomt ervan om non te worden. Ze willen dolgraag, maar de meesten doen het niet. Je moet doorzetten, je haren scheren... In het begin is het moeilijk. Er zijn ook wel vrouwen die non worden omdat ze niet willen trouwen. Of meisjes die wees zijn of uit een arm gezin komen. Maar voor de meesten is het een droom. Vrouwen willen een vredig leven, zoals de Boeddha dat had.'

Dan begint Singaziri te aarzelen, alsof ze niet zeker weet of ze het moet vertellen. Ze zegt: 'Vrouwen kunnen geen Boeddha worden, alleen mannen hebben die mogelijkheid. Als je als meisje wordt geboren, heb je in je vorige leven een middelmatig leven geleden. Daarom moet je als non een goed leven leiden. Dan kan je in een volgend leven als man terugkeren en misschien zelfs een Boeddha worden. Dat is het allerhoogste ideaal van een non.' Als ze dit heeft gezegd, vraagt ze of ik haar begrijp.

Bevoorrecht

Terug in Mandalay heb ik nog een ontmoeting met de monnik Ottamasara. Hij geeft les op de de Sasana University. Dit is de belangrijkste universiteit voor monniken. Nonnen zijn daar niet welkom. Ottamasara, veertig jaar, leidt me rond over het terrein. De gebouwen liggen er glanzend bij. Alles blinkt. Er is geen open riool zoals op veel plaatsen elders in de stad. Er is zelfs een groot grasveld. De monniken die hier studeren gaan niet naar de theehuizen. Dit zijn de bewakers van het geloof. Na de rondleiding, lopen we naar de uitgang. Daar staat een legerjeep op hem te wachten. Ottamasara zegt: 'Dat is de chauffeur van mijn donor. Hij verzorgt al vijftien jaar elke dag het ontbijt voor het hele klooster. Hij heeft ook onze nieuwe tempel betaald. Zijn chauffeur brengt me altijd overal naar toe. Soms ga ik mee naar bijeenkomsten. Morgen vliegen we naar Rangoon. Ik weet niet wat er te doen is. Ik ga alleen maar mee om boeddhistische literatuur te reciteren. Aanstaaende zaterdag moeten we met alle monniken van het klooster naar zijn huis. Hij heeft een nieuw huis laten bouwen. Dat moet worden ingewijd'. Van Ottamasara verwacht ik geen kritische woorden over het regime. Hij hoort tot die groep monniken aan de top met veel privileges. Hoe beroemder je als monnik bent, hoe meer je van het regime en de rijken ontvangt. Ze doneren niet alleen rijst en geld, ze bouwen ook tempels en nieuwe kloosters. Bij de poort nemen we afscheid. Ottamasara stapt in de jeep en zit als een koning naast de chauffeur. Zijn leven staat in schril contrast met dat van de monniken die in straatarme kloosters leven.

Twee dagen later staat Ottamasara onverwachts op de stoep van mijn pension. Hij is net terug uit Rangoon. Buiten op straat staat de legerjeep te wachten. We gaan aan een tafeltje in de schaduw zitten. Hij vertelt over z'n reisje naar Rangoon en het heerlijke eten. Het blijft onduidelijk waarom hij me is komen opzoeken. Het schiet even door m'n hoofd dat hij misschien een informant van het regime is, maar ik laat de gedachten los en begin een gesprek over het boeddhisme.

Ik vraag hem waarom nonnen niet tot de Sangha (de officiële boeddhistische orde) kunnen worden toegelaten. Ottamasara hoeft daar niet lang over na te denken. Hij zegt: 'Een non heeft nu eenmaal een andere status dan een monnik, dat is al heel lang zo. Toen de Boeddha nog leefde, waren monniken en nonnen gelijk. Ze konden dezelfde religieuze of sociale posities behalen. Maar de Sangha voor nonnen is rond de elfde eeuw uitgestorven. Niemand weet precies waarom. Daar ligt het probleem. Om tot de Sangha te worden toegelaten, moet een non toestemming van tien andere nonnen van de Sangha hebben. Maar deze heeft geen nonnen meer. Het is een religieus probleem. En monniken mogen geen nonnen benoemen, dat is tegen de leer.'

